

ДОСЛІДЖЕННЯ ПЛІВОК $Pb_{1-x}Sn_xTe$ МЕТОДАМИ XRD ТА μ -PIXE

П. Коваль¹, А. Опанасюк¹, І. Ташликов², О. Пономарев³

¹ Сумський державний університет, вул. Римського-Корсакова 2, Суми,
40007, Україна, koval_p_sumdu@ukr.net

² Білоруський державний педагогічний університет, Мінськ, Білорусія

³ Інститут прикладної фізики НАН України, вул. Петропавлівська 58, 40000,
Суми, Україна

В останній час плівки трьохкомпонентного розчину $Pb_{1-x}Sn_xTe$ привертають до себе підвищену увагу як поглинаючі шари дешевих тонкоплівкових сонячних елементів альтернативні таким матеріалам як $CuInSe_2$, $CuIn_{1-x}Ga_xSe_2$, Cu_2ZnSnS_4 та $CdTe$. Також ці напівпровідники використовуються для створення приймачів інфрачервоного випромінювання, твердотільних лазерів, а також є перспективними для побудови фотоприймачів терагерцового діапазону.

У даній роботі вивчалися плівки $Pb_{1-x}Sn_xTe$, отримані термічним випаровуванням у вакуумі методом гарячої стінки на скляних підкладках. Структурні дослідження конденсатів були виконані за допомогою рентгенівського дифрактометра ДРОН 4-07 в Ni -фільтрованому K_α випромінюванні мідного аноду. Знімання проводилося в діапазоні кутів $2\theta = 10^0-90^0$, де 2θ - бреггівський кут. Для визначення елементного складу плівок використовувалося рентгенівське характеристичне випромінювання індуковане протонним пучком (методи PIXE, μ -PIXE). Відповідні дослідження проводилися на мікроаналітичному прискорювальному комплексі «Сокіл» (ІПФ, Суми, Україна) з енергією пучка протонів 1,5 МеВ. Подальший аналіз спектрів PIXE здійснювався з використанням програми GUPIXWIN.

В результаті рентгенівських досліджень показано, що плівки $Pb_{1-x}Sn_xTe$ мають практично однофазну орторомбічну кристалічну структуру. У зразках спостерігається текстура росту [040]. Період ґратки матеріалу змінюється в інтервалі $a = (0,4214-0,4293)$ нм, $b = (1,1246-1,1313)$ нм $c = (0,3980-0,4015)$ нм. Розмір областей когерентного розсіювання становить $L_{(211)} = (35,5-47,5)$ нм.

Аналіз загальних спектрів виходу характеристичного рентгенівського випромінювання дозволив визначити склад плівок в залежності від режимів їх нанесення (метод PIXE). Встановлено він змінюється у такому інтервалі $C_{Pb} = 12,71-19,13$; $C_{Sn} = 40,29-44,46$; $C_S = 38,36-42,75$ ат.%. При цьому при збільшенні температури підкладки вміст свинцю у плівках збільшується, а сірки зменшується, атомна концентрація олова при цьому змінюється слабо.

З використанням результатів, отриманих методом μ -PIXE, були побудовані карти розподілу елементів, що входять до складу сполуки, за площею поверхні зразків. Показано, що складові твердого розчину розподілені по поверхні плівок рівномірно.

В результаті досліджень отримані плівки з однорідним розподілом елементів по площі та виявлено, що в їх складі відсутні неконтрольовані домішки. Показана можливість нанесення шарів твердого розчину з контрольованим елементним складом шляхом зміни температур випаровування компонентів.

Дослідження плівок $Pb_{1-x}Sn_xTe$ методами XRD та μ -PIXI / Коваль П.В., Ташликов І., Опанасюк А.С., Пономарев О.// Міжнародна наукова конференція студентів і молодих науковців з теоретичної та експериментальної фізики «Еврика-2014», Львів, 15-17 травня 2014 р. С. 131.